

Ref 38

Försäkringskassan ska vid omprövning av ett grundbeslut på begäran av den försäkrade, pröva ett yrkande om rätt till sjukersättning även för tid före den tidpunkt som angetts i ansökan om förmånen.

113 kap. 7 § socialförsäkringsbalken

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 23 juni 2025 följande dom (mål nr 690-24).

Bakgrund

1. Sjukersättning utges till en försäkrad vars arbetsförmåga är stadigvarande nedsatt av medicinska skäl. Ersättning lämnas fr.o.m. den månad då rätten till ersättning har inträtt, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden. När Försäkringskassan beslutar om rätten till ersättning ska myndigheten fastställa tidpunkten för försäkringsfallet, dvs. när nedsättningen av den försäkrades arbetsförmåga har nått den grad och varaktighet som krävs för rätt till sjukersättning.

2. J.E. ansökte i januari 2022 om hel sjukersättning fr.o.m. februari samma år. I ett grundbeslut i juli samma år biföll Försäkringskassan ansökan och fastställde försäkringsfallet till 2022. J.E. begärde omprövning och yrkade att sjukersättning i stället skulle beviljas fr.o.m. januari 2022.

3. Försäkringskassan beslutade vid omprövning i oktober 2022 att inte ändra sitt tidigare beslut. Myndigheten anförde att den retroaktiva tiden inte omfattades av prövningsramen när beslutet omprövades, eftersom den tiden inte hade prövats i grundbeslutet.

4. J.E. överklagade till Förvaltningsrätten i Malmö, som ändrade beslutet och visade målet åter till Försäkringskassan för prövning av rätten till retroaktiv ersättning fr.o.m. januari 2022. Som skäl angav domstolen att möjligheten till omprövning borde kunna innefatta fall där den försäkrade fått fullt bifall till sin ansökan, men därefter upptäcker att ansökan av misstag har begränsats på ett sätt som får negativa konsekvenser för honom.

5. Försäkringskassan överklagade till Kammarrätten i Göteborg, som avslog överklagandet.

Yrkanden m.m.

6. *Försäkringskassan* yrkar att Högsta förvaltningsdomstolen ska fastställa myndighetens beslut och anför följande. Om en försäkrad

i ett socialförsäkringsmål begär ersättning för retroaktiv tid först i en överinstans och ersättning för den tiden varken har begärts eller prövats av underinstansen är det fråga om en annan tidsperiod än den som varit föremål för prövning i grundbeslutet. Det är då ett annat händelseförlopp och därmed en annan sak än som tidigare varit föremål för prövning. Yrkandet bör då avvisas av överinstansen. Motsvarande bör gälla när en försäkrad begär retroaktiv ersättning först i samband med omprövning.

7. *J.E.* anser att överklagandet ska avslås.

Skälen för avgörandet

Frågan i Högsta förvaltningsdomstolen

8. Frågan är om Försäkringskassan vid omprövning av ett grundbeslut på begäran av den försäkrade ska pröva ett yrkande om rätt till sjukersättning även för tid före den tidpunkt som angetts i ansökan om förmånen.

Rättslig reglering m.m.

9. Enligt 33 kap. 14 § första stycket socialförsäkringsbalken lämnas sjukersättning från och med den månad då rätten till förmånen har uppkommit, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden.

10. Av 113 kap. 7 § första stycket socialförsäkringsbalken framgår att Försäkringskassan ska ompröva ett beslut som har fattats av myndigheten om det skriftligen begärs av en enskild som beslutet angår. I 10 § andra stycket anges att ett beslut inte får överklagas innan det har omprövats enligt 7 §.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

11. Flera förmåner enligt socialförsäkringsbalken är till sin natur komplicerade och det kan därför vara svårt för den försäkrade att överblicka konsekvenserna av olika alternativ. Det förutsätts därför att den försäkrades begäran i en ansökan kan ändras under ärendets handläggning hos Försäkringskassan (jfr prop. 2008/09:200 s. 550). Frågan är nu om detta endast gäller fram till att grundbeslutet fattas eller om ändringar även får göras i samband med en begäran om omprövning.

12. Att ett omprövningsbeslut har fattats är en förutsättning för att en enskild ska få överklaga ett beslut av Försäkringskassan och få sin sak prövad av domstol. Syftet med omprövningsinstitutet är att tyngdpunkten i ärendehanteringens ska ligga hos myndigheten (jfr HFD 2020 ref. 11 och prop. 2008/09:200 s. 578 f.). En begäran om omprövning innebär att Försäkringskassan ska göra en ny full-

ständig prövning av sakfrågan, dvs. av rätten till den aktuella förmånen, dock med den begränsningen att beslutet inte får ändras till den försäkrades nackdel (a. prop. s. 578 och 113 kap. 8 §). Ersättningar enligt socialförsäkringsbalken utges, med några enstaka undantag, för en viss tid eller tills vidare. I prövningen av sakfrågan ingår därför normalt att Försäkringskassan även tar ställning till under vilken tid en eventuell rätt till förmånen gäller.

13. Försäkringskassan anser att vad som kan prövas vid en omprövning ska begränsas på samma sätt som när myndighetens omprövningsbeslut överklagas till domstol. Utifrån detta synsätt menar Försäkringskassan att ett yrkande om ersättning från en tidigare tidpunkt än vad som varit föremål för prövning i det beslut som begärs omprövat rätteligen ska avvisas.

14. Högsta förvaltningsdomstolen instämmer inte i Försäkringskassans uppfattning. De förvaltningsprocessuella principerna om instansordningen och vad som utgör "saken" i ett socialförsäkringsmål har betydelse för vilka frågor en domstol vid sin överprövning får eller bör pröva respektive hur långt rättskraften av ett omprövningsbeslut eller domstolsavgörande som fått laga kraft sträcker sig. Dessa principer saknar betydelse för hur ärenden om omprövning av grundbeslut som inte fått laga kraft ska handläggas av myndigheten.

15. Det kan vidare noteras att om Försäkringskassans synsätt skulle godtas skulle omprövningen begränsas så att en ny fullständig prövning av rätten till den aktuella förmånen i praktiken inte skulle ske. Det skulle också innebära att den försäkrades rätt att ändra sin begäran under ärendets handläggning skulle kringskäras eftersom myndighetens handläggning av ett ärende pågår fram till dess att ett omprövningsbeslut har fattats (jfr HFD 2023 ref. 8).

16. I begäran om omprövning har J.E. yrkat, med ändring av sin ansökan, att han ska beviljas sjukersättning fr.o.m. januari 2022. Yrkandet har hos Försäkringskassan gällt samma sakfråga som myndigheten prövat i sitt grundbeslut. Några processuella hinder av det slag som Försäkringskassan har anfört, mot att vid omprövningen pröva yrkandet, har mot bakgrund av det anförda inte funnits. Överklagandet ska avslås.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen avslår överklagandet.

I avgörandet deltog justitieråden *Jermsten, Askersjö, Baran, von Essen* och *Westberg*. Föredragande var justitiesekreteraren Sara Arya.

Förvaltningsrätten i Malmö (2023-08-30, Kristensson):

Frågan i målet är om Försäkringskassan haft att pröva J.E.s ansökan om sjukersättning från och med januari 2022.

Enligt 33 kap. 14 § socialförsäkringsbalken lämnas sjukersättning från och med den månad då rätten till förmånen har uppkommit, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden.

I ansökan om sjukersättning, som kom in till Försäkringskassan i januari 2022, har J.E. angett den 1 februari 2022 som det datum från vilken tidpunkt som ansökan avsåg. I Försäkringskassans journalanteckningar anges att hans ombud vid samtal med myndigheten i juni 2022 ska ha informerats om möjligheten att ansöka om ersättning tre månader retroaktivt, men att ombudet då ska ha uppgett att det inte var aktuellt att ändra anspråket.

I beslut den 26 juli 2022 beviljades J.E. sjukersättning från och med februari 2022 i enlighet med ansökan. Enligt uppgift från Försäkringskassan kommunicerades inte förslag till beslut, eftersom beslutet var i enlighet med den tidpunkt som ansökan avsåg. J.E. har därefter begärt omprövning av beslutet och yrkat att det istället skulle gälla även för retroaktiv tid.

Enligt 113 kap. 7 § socialförsäkringsbalken ska Försäkringskassan ompröva ett beslut om det skriftligen begärs av en enskild som beslutet angår.

En begäran om omprövning innebär att myndigheten ska göra en ny fullständig prövning av sakfrågan.

Förvaltningsrätten gör följande bedömning.

J.E. begärde omprövning av beslutet om sjukersättning eftersom han inte var nöjd med det. Även om beslutet innebar att hans ansökan beviljades uppfattade han det som negativt, eftersom han ansåg att han hade rätt till sjukersättning även för förfluten tid och att ett beviljande av ersättning före februari 2022 skulle kunna få den konsekvensen att han kan beviljas sjukersättning i form av inkomstrelaterad ersättning istället för ersättning på en garantinivå.

Möjligheten till omprövning kan enligt förvaltningsrättens mening inte anses begränsad till sådana situationer där den enskilde fått helt eller delvis avslag på sin ansökan om en förmån, utan bör även kunna innefatta fall där den enskilde visserligen fått fullt bifall till sin ansökan, men därefter upptäcker att ansökan av misstag har begränsats på ett sätt som får negativa konsekvenser för honom eller henne (jfr Kammarrätten i Jönköpings dom den 29 februari 2016 i mål nr 146-15). Försäkringskassan har därmed i det överklagade beslutet haft att pröva J.E.s rätt till sjukersättning även för retroaktiv tid, vilket inte skett. Det ankommer i första hand på Försäkringskassan att göra denna prövning och då även ta ställning till vilka konsekvenser för ersättningsnivån som den nya prövningen får. Målet ska därför återförvisas till Försäkringskassan för fortsatt prövning av hans rätt till sjukersättning från och med januari 2022.

– Förvaltningsrätten ändrar det överklagade beslutet på så sätt att J.E.s ansökan om sjukersättning ska prövas från och med januari 2022 och visar målet åter till Försäkringskassan.

Kammarrätten i Göteborg (2024-01-17, Falkedal, Römbo och Nordanskog):

J.E. har ansökt om och beviljats sjukersättning från och med februari 2022. Försäkringskassan fastställde tidpunkten då J.E.s arbetsförmåga blev stadigvarande nedsatt till 2022. Frågan i målet är om J.E. vid Försäkringskassans omprövning, trots att han fått fullt bifall till sin ansökan, har haft rätt att få prövat om han retroaktivt kan beviljas sjukersättning för januari 2022.

Enligt 33 kap. 14 § första stycket socialförsäkringsbalken, får sjukersättning lämnas från och med den månad då rätten till förmånen uppkommit, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden.

Vid ansökningsärenden ska den enskildes begäran vara den yttre ram inom vilken handläggningen av ett sådant ärende ska hållas. Försäkringskassan kan alltså inte gå utöver vad sökanden begär i ett ärende som initierats på detta sätt. Detta ska inte tolkas på så sätt att sökandens begäran i en ansökan inte kan ändras under ärendets handläggning. Många förmåner är till sin natur komplicerade. Det kan därför vara svårt för den enskilde att överblicka konsekvenserna av olika alternativ. Försäkringskassan ska i sådana fall tillsammans med sökanden ta reda på vilken förmån denne önskar. Denna skyldighet följer av Försäkringskassans utredningsansvar [...]. (prop. 2008/09:200 s. 550)

Enligt 113 kap. 7 § socialförsäkringsbalken ska Försäkringskassan ompröva ett beslut om det skriftligen begärs av en enskild som beslutet angår. En begäran om omprövning innebär att Försäkringskassan ska göra en ny och fullständig prövning av sakfrågan (prop. 2008/09:200 s. 578). Den enda inskränkningen vid omprövningen är att Försäkringskassan inte får besluta till nackdel för den enskilde (113 kap. 8 § socialförsäkringsbalken och prop. 1981:82/88 s. 46).

Som förvaltningsrätten anfört kan möjligheten till omprövning även innefatta fall där den enskilde har fått fullt bifall till sin ansökan, men därefter upptäcker att ansökan av misstag har begränsats på ett sätt som får negativa konsekvenser för den enskilde. Frågan har inte prövats av Högsta förvaltningsdomstolen.

Utredningen ger stöd för att J.E. av misstag begränsat sin ursprungliga ansökan om sjukersättning till att inte avse retroaktiv tid. Under dessa förhållanden anser kammarrätten att det saknats hinder för Försäkringskassan att i samband med omprövning pröva ett yrkande om retroaktiv ersättning. Förvaltningsrätten har därför haft fog för att återförvisa målet till Försäkringskassan för att pröva om J.E. har rätt till sjukersättning även för januari 2022. Överklagandet ska därmed avslås.

– Kammarrätten avslår överklagandet.